

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ / ΘΕΟΛΟΓΟΙ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Ιουλιανός

Μια Βιογραφία

Η ΠΟΥΛΥΜΝΙΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε φιλολογία στο ΠΑ και στη Σορβόννη και ιστορία στην Οξφόρδη. Τα ενδιαφέροντά της επικεντρώνονται στην ιστορία της Ύστερης Αρχαιότητας και μελετά κυρίως τη μετάβαση από τη νεοπλατωνική φιλοσοφία στη θεολογία του Ισλάμ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από το 1985 δημοσιεύει διάφορες μελέτες της, το σπουδαιότερο έργο της όμως είναι το: *Ιουλιανός. Μια Βιογραφία* (Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2001), που πρωτοδημοσιεύθηκε στην αγγλική γλώσσα: *Julian and Hellenism: An Intellectual Biography* (Oxford, University Press, 1981).

Ο Ιουλιανός είναι μια εμβληματική προσωπικότητα για την εποχή του και όχι μόνο, καθώς αντιπροσωπεύει τον τελευταίο Ρωμαίο αυτοκράτορα που βασιλεύει σε μια αυτοκρατορία στην οποία ο χριστιανισμός έχει επίσημα καθιερωθεί ως θρησκεία του κράτους, ενώ εκείνος προσπαθεί να επαναφέρει τη λατρεία του Δωδεκάθεου και τα φιλοσοφικά πρότυπα του αρχαίου κόσμου. Δεν πρόκειται εδώ για μια απλή βιογραφία, αλλά για μια εις βάθος διερεύνηση του χαρακτήρα των φιλοσοφικών σχολών στα πνευματικά κέντρα της Ανατολής, στην Αντιόχεια και την Αλεξάνδρεια. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται λόγου χάρη στις σπουδές του Ιουλιανού στην Αθήνα και στις φιλοσοφικές θεωρίες που δίδασκε ο Πρίσκος ο Πανίτης. Θίγονται ζητήματα που καταδεικνύουν τις προθέσεις του Ιουλιανού για αναδιάρθρωση της Αυτοκρατορίας, και τονίζεται η πρόθεσή του να βασιλέψει με τις επιταγές που εκφράζει ο Πλάτων στην *Πολιτεία*.

Η μονογραφία της Αθανασιάδη για τον Ιουλιανό, που σκιαγραφεί την πορεία μιας αμφιλεγόμενης προσωπικότητας που ανήλθε στο ύπατο αξίωμα της Αυτοκρατορίας, μας δίνει την πραγματική εικόνα της ιδεολογικής διαμάχης στον πνευματικό χώρο μεταξύ των Εθνικών και των οπαδών του Χριστιανισμού.

Κ.Σ.

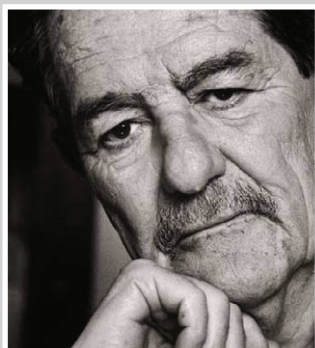
ΠΟΛΥΜΝΙΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

ΜΙΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Προς την Πλανητική Σκέψη

Ο ΚΩΣΤΑΣ ΑΞΕΛΟΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1924 και πέθανε στο Παρίσι το

2010. Σπούδασε στη Νομική Σχολή του ΠΑ και από το 1945 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι, όπου σπούδασε φιλοσοφία στη Σορβόνη. Η φιλοσοφική του σκέψη είναι επηρεασμένη από τον Ηράκλειτο κυρίως, σχετικά με την κινητικότητα των πάντων, και από τις θεωρίες των Μαρξ, Νίτσε, Χάιντεγκερ.

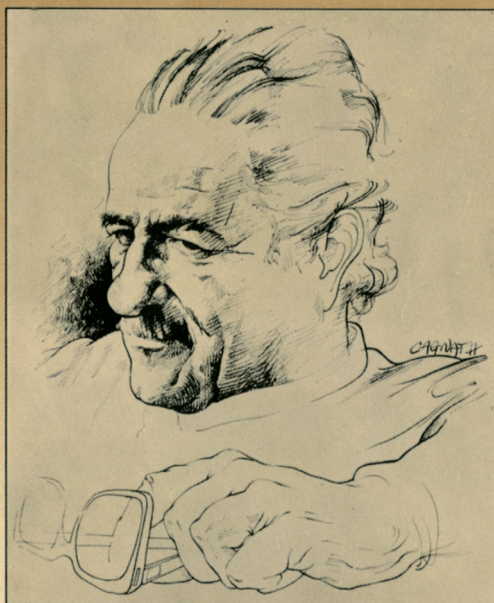
ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τα συγγράμματά του, που δημοσιεύθηκαν όλα στα γαλλικά και μεταφράστηκαν στα ελληνικά αργότερα, ξεχωρίζει το *Προς την πλανητική σκέψη* (*Vers la pensée planétaire*, 1964) (Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα, 1985).

Πρόκειται για μια συλλογή δοκιμίων και διαλέξεων, που δημοσιεύθηκαν μεταξύ του 1952 και 1963. Η κατανομή των μελετών αυτών έγινε με γνώμονα τρεις διαφορετικές χρονικές περιόδους: από τη χαραυγή της ελληνικής σκέψης ως τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια, τη χριστιανική περίοδο και τη σύγχρονη ευρωπαϊκή σκέψη που οδηγεί προς την οικουμενικοποίηση-παγκοσμιοποίηση. Η τελευταία αυτή λέξη «γέννησε» μάλλον και τον τίτλο του βιβλίου, *Προς την Πλανητική Σκέψη*, προς μία σκέψη δηλαδή που έχει ενσωματώσει όλες τις γενικές εμπειρίες και τις γνώσεις μας για ό,τι αφορά τον πλανήτη μας και η οποία αναζητά: το γίνεσθαι της σκέψης του κόσμου! Γιατί όμως αποκαλείται *Πλανητική* σκέψη; Με τη λέξη «πλανητική» ο Αξελός δεν εννοεί μόνο όσα αγκαλιάζουν τον πλανήτη Γη, τη γήινη σφαίρα δηλαδή, αλλά και ό,τι είναι *πλανώμενο* και *περιπλανώμενο*, κάτι που αντιστοιχεί στην περιπλάνηση του είναι εν τω γίνεσθαι της ολότητας του κόσμου.

Κ.Σ.

ΚΩΣΤΑΣ ΑΞΕΛΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΛΑΝΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

Οι Προσωκρατικοί

Ο ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΕΪΚΟΣ γεννήθηκε στο Βελβεντό της Κοζάνης το 1936 και πέθανε στην Αθήνα το 1995. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ και έκανε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στο Freie Universität της Γερμανίας. Δίδαξε φιλοσοφία, αρχικά στο ΑΠΘ και στη συνέχεια στο Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων και από το 1979 στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ. Ο Βέικος μελέτησε διαχρονικά την πορεία της φιλοσοφικής σκέψης στον Δυτικό πολιτισμό, από τη «μήτρα της φιλοσοφίας», δηλαδή τους Προσωκρατικούς, ως τη νεότερη εποχή. Καταπιάστηκε, κυρίως, με την εμπειρική φιλοσοφία, από τον Baycon ως τον Hume, αλλά και με τα έργα των εκπροσώπων της σύγχρονης φιλοσοφίας, όπως ο Wittgenstein και ο Popper. Ο Βέικος δεν περιορίστηκε σε μια ιστορικοφιλοσοφική θεώρηση του φιλοσοφείν, αλλά προσέγγισε τα συγγράμματά τους με καθαρά ορθολογικά κριτήρια, σε συνάρτηση με θεωρίες και αντιλήψεις άλλων φιλοσόφων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τα έργα του θα διακρίνει κανείς: *Ο Θάνατος στη σκέψη του Ηράκλειτου* (Θεσσαλονίκη, 1968), *Μαθηματικές αντινομίες του Kant* (Γιάννενα, 1974), *Αναλυτική Φιλοσοφία* (Αθήνα, 1990) και το σημαντικότερο ίσως έργο του: *Οι Προσωκρατικοί* (Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1998).

Από την Εισαγωγή του ο Βέικος τονίζει τους λόγους που ο προσωκρατικός στοχασμός αποτέλεσε αφετηρία της φιλοσοφίας στον Δυτικό πολιτισμό, μολονότι υπάρχει έλλειψη ικανοποιητικής ιστορικής μαρτυρίας για διερεύνηση του ζητήματος: Ακόμη και ο Αριστοτέλης είχε διαπιστώσει πως ο Θαλής ήταν σχεδόν άγνωστος στα χρόνια του! Την ορθολογική σκέψη του Βέικου σε καίρια προβλήματα σχετικά με τη «γενετική αρχή της φιλοσοφίας στην Ελλάδα», θα διαπιστώσει κανείς και από την επισήμανσή του, αναφορικά με το ότι οι Περιπατητικοί, σχολιάζουν τους Προσωκρατικούς με τεχνικούς όρους που είχαν οι ίδιοι επινοήσει.

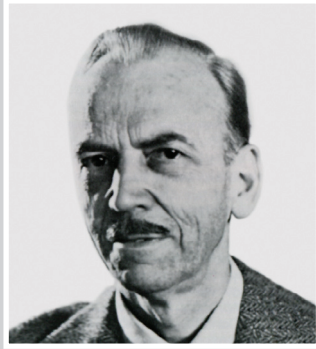
Κ.Σ.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΕΪΚΟΣ

Αναλυτική φιλοσοφία

Ελληνικά
Γράμματα

Πλατωνικές Μελέτες

Ο ΓΚΡΕΓΚΟΡΥ ΒΛΑΣΤΟΣ γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1907 και πέθανε το 1992. Έζησε στην Αμερική από μικρή ηλικία. Σπούδασε φιλοσοφία στο Σικάγο και στο Χάρβαρντ και από το 1955 και για πολλά χρόνια διετέλεσε διευθυντής του φιλοσοφικού τμήματος του Πανεπιστημίου του Πρίνστον και συνεργάστηκε με την Αμερικανική Φιλοσοφική Εταιρεία. Πρωταρχικός σκοπός του σε φιλοσοφικό επίπεδο ήταν να καταστήσει κατανοητές τις ηθικές και πολιτικές αρχές της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, από τους πρωτεργάτες της Ιωνικής Σχολής ως τον Πλάτωνα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τα βιβλία του γνωστότερα είναι τα *Πλατωνικές σπουδές* (*Platonic Studies*, 1973) και *Το σύμπαν του Πλάτωνα* (*Platon's Universe*, 1975). Το βιβλίο που ξεχωρίζει στην εργογραφία του Βλαστόυ είναι το *Πλατωνικές Μελέτες* (μετάφραση Ιορδάνης Αρζόγλου, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1994), καθώς σ' αυτό εμπεριέχονται άρθρα και διαλέξεις που αναδεικνύουν τις βαθύτερες σκέψεις του συγγραφέα που δεν απασχόλησαν, ή δεν προσέγγισαν, άλλοι στοχαστές που μελέτησαν τους *Διαλόγους* του Πλάτωνα. Ο Βλαστός επισημαίνει πως, μολονότι ανατράφηκε με τα συγγράμματα του Zeller και του Shorey, δεν βρήκε καμιά απάντηση στα έργα τους, αναφορικά με τις «αλλοκοτιές» που έχει εντοπίσει σε ορισμένους *Διαλόγους*.

Εξομολογείται, επίσης, τη μέθοδο εργασίας του: «με δεδομένο κάποιο πρόβλημα, βρίσκω πάντα μια πρώτη λύση, την οποία σε δεύτερο στάδιο επεξεργάζομαι, αναθεωρώντας την υπό το φως βάσιμης κριτικής. Η δεύτερη φάση έρχεται μερικές φορές δέκα ή και περισσότερα χρόνια... για να μπορέσω να ανεξαρτητοποιηθώ από την αρχική μου φύση και να ξανασκεφτώ το πρόβλημα ελεύθερα, χωρίς τις παρωπίδες του εγωισμού».

Κ.Σ.

GREGORY VLASTOS

ΠΛΑΤΩΝΙΚΕΣ
ΜΕΛΕΤΕΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ γεννήθηκε στην Καλαμάτα το 1894 και πέθανε στην Αθήνα το 1968. Σπούδασε κλα-

σική φιλολογία στην Αθήνα και φιλοσοφία σε πανεπιστήμια της Γερμανίας. Υπηρέτησε στην εκπαίδευση σε μια δύσκολη περίοδο, προσπαθώντας να συγκεράσει τον ανθρωπισμό με τη χριστιανική ευσέβεια.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Τα συγγράμματά του σχετικά με τον Πλάτωνα (η *Πολιτεία* αντιπροσωπεύει κατεξοχήν τη μεταφραστική του μέθοδο) και τον Αριστοτέλη, συνοδευόμενα από πλούσια ερμηνευτικά σχόλια, αποτέλεσαν πρόκριμα για να συντάξει το πλέον σημαντικό έργο του: *Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας* (Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδήμα, 1975).

Ένας άνθρωπος που είχε τη δύναμη και τη γνώση να μεταφράσει και σχολιάσει την *Πολιτεία* με υποδειγματικό τρόπο, έχει και τα κατάλληλα προσόντα να συντάξει την *Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας*, με τρόπο και μέθοδο που να μην αφήνουν περιθώρια αμφισβήτησης και κενά. Η διαδρομή της μελέτης ορίζεται από την προσωκρατική φιλοσοφία ως τη χριστιανική φιλοσοφία των βυζαντινών χρόνων (-1453), και αναλύεται σε έξι κεφάλαια. Η Εισαγωγή του Γεωργούλη είναι διαφωτιστική της μεθόδου ανάλυσης που ακολούθησε σε σχέση με προγενέστερα ανάλογα συγγράμματα, της γερμανικής σχολής κυρίως. Το πόνημά του χαρακτηρίζεται από πληρότητα, αφού με βάση την αρχαία ελληνική σκέψη μπορεί κανείς να παρακολουθήσει τα διάφορα φιλοσοφικά ρεύματα από τους κλασικούς χρόνους και μετά, στη Δύση και στην Ανατολή. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί, πως το βιβλίο της *Ιστορίας* του Γεωργούλη δεν έχει βιβλιογραφικές παραπομπές, αλλά μια θεματική βιβλιογραφία στο τέλος του τόμου.

Κ.Σ.

Πολιτική Φιλοσοφία του Πλάτωνος

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1913, ήρθε ως πρόσφυγας στην Αθήνα το 1922 και σπούδασε στη Νομική Σχολή του ΠΑ. Στη συνέχεια εντάχθηκε στον κύκλο φροντιστηρίων φιλοσοφίας του δικαίου με δασκάλους τους: Κ. Τσάτσο, Π. Κανελλόπουλο και Ι. Συκουτρή. Έκτοτε, μελέτησε με πάθος τους αρχαίους Έλληνες και τους σύγχρονους Γερμανούς φιλοσόφους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από το ιδιαίτερα πλούσιο συγγραφικό του έργο, όπως το σύγγραμμά του *Φιλοσοφία του Δικαίου* (Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1953), ξεχωρίζει το βιβλίο του: *Πολιτική Φιλοσοφία του Πλάτωνος* (Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1980).

Στη μελέτη αυτή, ο Δεσποτόπουλος τοποθετεί σε νέα ερμηνευτική βάση πολλές στερεότυπες και εσφαλμένες απόψεις αναφορικά με την πολιτική φιλοσοφία του Πλάτωνα και το ουσιαστικό περιεχόμενο της διδασκαλίας του Αθηναίου φιλόσοφου, όσον αφορά την κοινωνική-πολιτική ιδεολογία που εκφράζεται στην *Πολιτεία*. Γράφει ο Δεσποτόπουλος: «Κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο της πολιτικής φιλοσοφίας του Πλάτωνος είναι η ακέραιη και ριζική αντιμετώπιση του πολιτικού προβλήματος: σύμφωνα προς το αίτημα να κυβερνούν την κοινωνία οι άριστοι». Μετά το πρώτο κεφάλαιο («Η γένεση της πόλεως κατά λόγον»), ερευνάται «Ο Σκοπός της ορθής πολιτείας και η δομή της», και θίγεται διεξοδικά η «αναγκαιότητα», ως απαραίτητος παρονομαστής για την εύρυθμη λειτουργία της πολιτείας. Στο Παράρτημα του βιβλίου του Δεσποτόπουλου σχολιάζεται εις βάθος το πώς ακριβώς πρέπει να ερμηνευθεί το χωρίον που αναφέρεται στη λέξη «δούλος» ή τα παράγωγά της.

Κ.Σ.

Εισαγωγή στον Πλάτωνα

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ γεννήθηκε στον Βασσαρά της Λακωνίας το 1900 και πέθανε στην Αθήνα το 1981. Σπούδασε φιλοσοφία στην Αθήνα και τη Βιέννη και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Χαϊδελβέργη με συμφοιτητές τον Κ. Τσάτσο και τον Π. Κανελλόπουλο. Η σκέψη του επηρεάστηκε από τον νεοκαντιανισμό, όπως εκφράζεται από τους Βίντελμπαυτ και Ρικέρτ, και υπήρξε ιδρυτής του περιοδικού *Αρχείον φιλοσοφίας και θεωρίας των επιστημών*, που κυκλοφόρησε μεταξύ των ετών 1929 και 1940. Από το 1933 δίδασκε φιλοσοφία στο ΑΠΘ και έμεινε αλησμόνητος στους φοιτητές του για την υποβλητική ατμόσφαιρα που δημιουργούσε κατά τη διδασκαλία του.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Τον Θεοδωρακόπουλο απασχόλησε ιδιαίτερα η πλατωνική φιλοσοφία και προσπάθησε να συνδέσει τη σκέψη του Πλάτωνα με τον στοχασμό των Ελλήνων Πατέρων της Εκκλησίας, και σε συνάρτηση με σύγχρονες φιλοσοφικές θεωρίες. Εξέδωσε δύο πλατωνικούς *Διαλόγους*, τον *Θεαίτητο*, στο πλαίσιο των εκδόσεων της Ακαδημίας Αθηνών και τον *Φαίδρο*, ιδίοις αναλώμασιν.

Ανάμεσα στις άλλες πλατωνικές εκδόσεις του, πρέπει να σταθούμε ιδιαίτερα στην *Εισαγωγή στον Πλάτωνα*, που πρωτοκυκλοφόρησε στην Αθήνα το 1941. Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου θα κατανοήσει κανείς όλο σχεδόν το φάσμα της διδασκαλίας του Πλάτωνα με απλά και στρωτά λόγια. Στο κεφάλαιο «Η θεωρία της Ιδέας», ο Θεοδωρακόπουλος διαπιστώνει πως ο Πλάτων στους *Διαλόγους* του της ώριμης ηλικίας εκφράζεται με βαθύ σεβασμό για τους Προσωκρατικούς φιλοσόφους, τον Παρμενίδη λόγου χάρη, όσο εσωτερικεύει όμως τη θεωρία του για την Ιδέα, τόσο πιο κριτικός γίνεται και αποστασιοποιείται από τους προδρόμους του.

Κ.Σ.

Εννεάδες

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΛΛΙΓΑΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1948. Σπούδασε νομικά και στη συνέχεια στράφηκε στη μελέτη της αρχαίας φιλοσοφίας. Διδάσκει αρχαία φιλοσοφία στο Τμήμα ΜΙΘΕ του ΠΑ. Είναι διευθυντής σύνταξης του φιλοσο-

φικού περιοδικού *Δευκαλίων* και διδάσκει επίσης ως επισκέπτης καθηγητής σε πανεπιστήμια του εξωτερικού (Πρίνστον, Οξφόρδη, κ.ά.).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Ο Καλλιγιάς καταπιάστηκε, κυρίως, με τη φιλοσοφία των ύστερων χρόνων της αρχαιότητας και ειδικότερα με τη διδασκαλία του Πλωτίνου και την επίδραση που είχε ο λόγος του στη Ρώμη αρχικά, και σε όλη τη Δύση κατά τον Μεσαίωνα και την Αναγέννηση. Ο Καλλιγιάς ασχολήθηκε εις βάθος με την έκδοση του μοναδικού έργου του Πλωτίνου, τις *Εννεάδες*, την οποία εξέδωσε ο μαθητής του Πορφύριος αναδεικνύοντας έτσι απόψεις και θεωρίες του μεγάλου νεοπλατωνικού φιλοσόφου, οι ιδέες του οποίου ενσωματώθηκαν στην υπό διαμόρφωση χριστιανική γραμματεία των Πατέρων της Εκκλησίας της Δύσης και της Ανατολής. Η *Πρώτη Εννεάς* εκδόθηκε από τον Καλλιγιά (αρχαίο κείμενο, μετάφραση, σχόλια) το 1994 και έως το 2013 κυκλοφόρησε από την Ακαδημία Αθηνών και η πέμπτη *Εννεάς*.

Ο Πλωτίνος υπήρξε ένας διανοούμενος με ισχυρή προσωπικότητα και απόψεις εξαιρετικά ριζοσπαστικές για την εποχή του. Οι πηγές του δεν είναι ευδιάκριτες και σπάνια τις αποκαλύπτει, χωρίς αυτό να σημαίνει βέβαια ότι βασίστηκε, απόλυτα σε αυτές. Ο Πλωτίνος θεωρούσε ότι η διδασκαλία του αντιπροσώπευε συνέχεια μιας μακράς φιλοσοφικής παράδοσης για την ερμηνεία της σκέψης του Πλάτωνα.

Κ.Σ.

Πλάτων, *Τίμαιος*

Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΛΦΑΣ γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1953, σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ και συνέχισε τις σπουδές του στην Γαλλία. Δίδασκει επί σειρά ετών στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης και στο ΑΠΘ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Αυτό που απορρέει από τη διδασκαλία και τον προβληματισμό του Κάλφα γύρω από το φιλοσοφικό έργο των αρχαίων αποτυπώνεται υποδειγματικά στην έκδοσή του: Πλάτων, *Τίμαιος* (εισαγωγή-μετάφραση, σχόλια, Βασίλης Κάλφας, Πόλις, 1995).

Η εισαγωγή του Κάλφα στον *Διάλογο* διαφωτίζει τον αναγνώστη για το δραματικό σκηνικό του *Τίμαιου*, τη δομή και το αντικείμενο του «διαλόγου» και εξηγεί τον ρόλο του Κριτία, που αναλαμβάνει να ξετυλίξει τον μύθο της Ξακουστής Ατλαντίδας.

Ο Κάλφας επισημαίνει στην εισαγωγή του πως κανένας άλλος πλατωνικός «διάλογος», και ίσως κανένα άλλο φιλοσοφικό κείμενο, δεν διαβάστηκε και σχολιάστηκε όσο ο *Τίμαιος*, ήδη από τα χρόνια του Πλάτωνα, καθώς αντιπροσώπευε το σύνολο της πλατωνικής σκέψης και εξελίχθηκε έτσι σε καταφύγιο κάθε μυστικιστή και μαθηματικού, σε μανιφέστο δηλαδή, της τελεολογικής οπτικής του σύμπαντος, και ο ισχυρότερος κρίκος που συνέδεε τον χριστιανισμό με την αρχαία ελληνική σκέψη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι κρίσεις του Κάλφα, στην εισαγωγή, για τον «Πλατωνικό Δημιουργό», όπου θίγεται η αιτία της δημιουργίας του κόσμου, η μετάγχιση της αγαθής φύσης του άριστου Δημιουργού στο δημιούργημά του. Ο αναγνώστης του *Τίμαιου* θα ανταμειφθεί από τα πλούσια ερμηνευτικά σχόλια και τις παρατηρήσεις που καταδεικνύουν την κοσμοθεωρία του Πλάτωνα.

Κ.Σ.

Ο Παχώμιος Ρουσάνος και τα ανέκδοτα δογματικά

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ γεννήθηκε στον Μπράλο το 1903 και πέθανε το 1995 στην Αθήνα. Σπούδασε θεολογία στο ΠΑ και δίδαξε αρχικά στην Εκκλησιαστική Σχολή της Λαμίας. Στη συνέχεια εξειδικεύτηκε στον ιστορικο-δογματικό κλάδο της Θεολογίας και παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας στα πανεπιστήμια της Βόννης και του Βερολίνου. Με την κατάθεση της διατριβής του στο ΠΑ, *Μητροφάνης Κριτόπουλος και η ανέκδοτος αλληλογραφία του* (Αθήνα, 1973), διαφάνηκε η διεισδυτική σκέψη του σε θεολογικά ζητήματα: καθώς πρώτος αυτός προέβαλε ένα λαμπρό πνεύμα, που είχε κινηθεί ήδη το ενδιαφέρον του Οικουμενικού Πατριάρχη Κύριλλου Λούκαρη. Η φήμη του Καρμίρη ως διαπρεπούς θεολόγου επεκτάθηκε και κλήθηκε να διδάξει θεολογία σε διάφορα πανεπιστήμια, όπως της Ουψάλα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τα συγγραφικά του έργα ξεχωρίζει: ο *Παχώμιος Ρουσάνος και τα ανέκδοτα δογματικά και άλλα έργα αυτού νυν το πρώτον εκδιδόμενα* (Αθήνα, 1935). Η μελέτη αυτή του Καρμίρη είναι αναντικατάστατη ως σήμερα και προβάλλει έναν εμπνευσμένο ορθόδοξο θεολόγο και εκκλησιαστικό συγγραφέα, που με έδρα το Άγιο Όρος περιόδευσε την ελληνική ύπαιθρο κηρύσσοντας το ορθόδοξο δόγμα, κατά των κηρυγμάτων των ουνιτών και ιεραποστόλων της καθολικής προπαγάνδας.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι και το σύγγραμμά του: *Η εις Άδου κάθοδος του Χριστού εξ Επόψεως Ορθοδόξου* (Αθήνα 1939), που τον καθιέρωσε ως κορυφαία προσωπικότητα σε δογματικά θέματα της Ορθοδοξίας.

Κ.Σ.

Η φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας

Ο ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1922 και πέθανε στο Παρίσι το 1997. Σπούδασε στην Αθήνα, οικονομικά, νομικά και φιλοσοφία. Από μικρή ηλικία είχε πολιτική δράση, η οποία κορυφώθηκε κατά την περίοδο της Κατοχής. Με την εγκατάστασή του στο Παρίσι (1945), συνεχίζει την πολιτική δράση του και συγκροτεί με άλλους μια ανεξάρτητη πολιτική ομάδα, με όργανό της το περιοδικό *Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα (Socialisme ou Barbarie)*, που διαλύθηκε το 1966.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Το βιβλίο που κατεξοχήν εκφράζει την πολιτική του σκέψη είναι *Η φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας (L' institution imaginaire de la société)*, που κυκλοφόρησε το 1975 στα γαλλικά και έξι χρόνια αργότερα στα ελληνικά. Ο Καστοριάδης καταπιάνεται με την εις βάθος θεώρηση της πολιτικής σκέψης και σημειώνει πως ακόμα και ο Μαρξ δεν κατόρθωσε να απελευθερωθεί εντελώς από τις νοητικές (οντολογικές) κατηγορίες της Δυτικής φιλοσοφίας, όπως διαμορφώθηκε πρώτα από τον Πλάτωνα.

Αυτή η οντολογία της ταυτότητας θα σκιάσει ολοκληρωτικά την ύπαρξη του κοινωνικοϊστορικού γίνεσθαι, σε βαθμό που και ο ίδιος ο Καστοριάδης διερωτάται: «ξεκινώντας από τον επαναστατικό μαρξισμό φθάσαμε στο σημείο όπου έπρεπε να διαλέξουμε αν θα μείνουμε μαρξιστές ή επαναστάτες;...».

Κ.Σ.

Η Κριτική της Μεταφυσικής στη νεότερη σκέψη

Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ γεννήθηκε το 1943 στη Δούβρα του νομού Ηλείας και πέθανε στην Αθήνα το 1998. Σπούδασε

φιλοσοφία στο ΠΑ και ολοκλήρωσε τις σπουδές στα πανεπιστήμια της Φρανκφούρτης και της Χαϊδελβέργης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τα πολύτιμα βιβλία που εξέδωσε ξεχωρίζουν το *Ισχύς και Απόφαση. Η διαμόρφωση των κοσμοεικόνων και το πρόβλημα των αξιών* (Αθήνα, Στιγμή, 1991) και το *Η κριτική της μεταφυσικής στη νεότερη σκέψη. Από τον όψιμο Μεσαίωνα ως το τέλος του Διαφωτισμού* (Αθήνα, Γνώση, 1983). Για την *Κριτική της μεταφυσικής* ο ίδιος ο συγγραφέας τονίζει τη σημασία της στην ιστορία της φιλοσοφίας: Ως σήμερα δεν έχει γραφτεί καμιά ιστορία της κριτικής στη μεταφυσική, αν και αποτελεί ένα από τα νευραλγικά θέματα της πνευματικής ζωής των Νέων Χρόνων. Το εργογραφικό αυτό κενό έχει μια εξήγηση, πρέπει να αναλογιστούμε πως οι σημαντικότεροι σύγχρονοι αντίπαλοι της μεταφυσικής προέρχονται από τους κόλπους της λεγόμενης αναλυτικής φιλοσοφίας και επομένως δεν διακρίνονται για τη βαθύτερη ενασχόλησή τους με την ιστορία, ενώ αντίθετα οι άμεσοι ή έμμεσοι συνεχιστές της παραδοσιακής μεταφυσικής σκέψης ανατρέχουν στην ιστορία με καθαρά απολογητική ή εκλεκτική προαίρεση. Ο αναγνώστης της *Κριτικής* θα παρακολουθήσει τον προβληματισμό των θεολόγων ως προς τη μεταφυσική, κατά πόσον δηλαδή είναι δυνατή η διάκριση μεταξύ Εκείθεν και Εντεύθεν, από τον 14ο αιώνα και ως το τέλος του 16ου αιώνα.

Πρέπει, απαραίτητα, να μνημονεύσουμε εδώ το προφητικό άρθρο του Κονδύλη «Η Ελληνική Εθνική Πολιτική», στο βιβλίο του *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο* (Αθήνα, Θεμέλιο 1992), όπου αναφέρεται στη σημερινή Ελλάδα, ως την ακριβή περίπτωση ενός φθίνοντος έθνους.

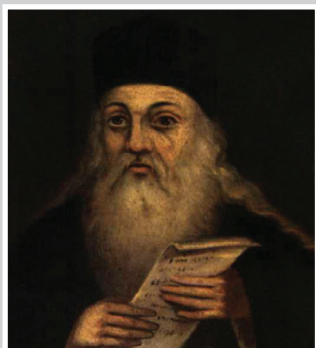
Κ.Σ.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

πλανητική πολιτική
μετά τόν ψυχρό πόλεμο

ΘΕΜΕΛΙΟ

Οι Βυζαντινοί Εκκλησιαστικοί Συγγραφείς

Από του 800 μέχρι του 1453

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1877, και πέθανε στις Σπέτσες το 1959. Σπούδασε νομικά και θεολογία και ολοκλήρωσε τις σπουδές του σε πανεπιστήμια της Γερμανίας (Ιένα, Λειψία, κ.ά.). Επιστρέφοντας στην Αθήνα δίδαξε θεολογία στο Αρσάκειο (1905-12) κ.ά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Το πλούσιο συγγραφικό του έργο έχει πολλές παραμέτρους, καθώς τον Μπαλάνο απασχόλησαν διάφορα δογματικά και θεολογικά ζητήματα, λ.χ.: *Η Ομολογία του Κύριλλου Λουκάρεως* (Αθήνα, 1906). Από το 1920 καταπιάνεται με την κριτική της νεότερης θεολογικής γραμματείας (*Αι θρησκευτικά ιδέαι του Αδαμάντιου Κοραή*). Με τις στέρεες γνώσεις του γύρω από τη θεολογία, προσέγγισε την πατερική γραμματεία, όπως διαφαίνεται και από το σημαντικότερο έργο του: *Οι Βυζαντινοί Εκκλησιαστικοί Συγγραφείς από του 800 μέχρι του 1453* (Αθήνα, Βιβλιοθήκη Αποστολικής Διακονίας, 1951).

Το έργο του Μπαλάνου είναι από τα ελάχιστα που διαθέτουμε σχετικά με τη συγγραφική δραστηριότητα των βυζαντινών θεολόγων. Πρόκειται για μια παρουσίαση εκκλησιαστικών συγγραφέων, κατά χρονολογική τάξη, από το 800 μ.Χ. ως την Άλωση το 1453. Μια επιγραμματικού χαρακτήρα εισαγωγή στον κάθε αιώνα, ακολουθείται από ένα εγκυκλοπαιδικού ύφους λήμμα για κάθε συγγραφέα, στο οποίο, εκτός από τα βιογραφικά στοιχεία και τις δραστηριότητές του, γίνεται λόγος, κυρίως, για το συγγραφικό του έργο και τη σημασία του από θεολογικής σκοπιάς.

Κ.Σ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

34

Δημητρίου Σίμου Μπαλάνου

Ἀκαδημαϊκοῦ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

**ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ**

ΑΠΟ ΤΟΥ 800 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1453

ΑΘΗΝΑΙ
1951

Βυζαντινή Φιλοσοφία

Κείμενα και Μελέτες

Ο ΛΙΝΟΣ ΜΠΕΝΑΚΗΣ γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1928, σπούδασε κλασική φιλολογία και φιλοσοφία στο ΑΠΘ και

στην Κολωνία. Από το 1973 και για δέκα χρόνια διετέλεσε διευθυντής του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Το κατεξοχήν έργο του επικεντρώνεται στη βυζαντινή φιλοσοφία και εξέδωσε ιδιαίτερα σημαντικά φιλοσοφικά δοκίμια και σχόλια του Μιχαήλ Ψελλού. Σπουδαίο, επίσης, δημοσίευσμά του είναι η έκδοση: *Ιαμβλίκου Χαλκιδέως εκ της Κοίλης Συρίας. Προτρεπτικός επί Φιλοσοφίαν, όπου και ο Προτρεπτικός του Αριστοτέλους, τα Πυθαγορικά Συμβολικά Παραγγέλματα και ο Ανώνυμος Σοφιστής του 5ου αιώνας* (μετάφραση, σχόλια, Λ.Γ. Μπενάκης, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών, Κέντρο Ερεύνης Ελληνικής Φιλοσοφίας, 2012), που αναδεικνύει πτυχές της σοφιστικής εκπαιδευτικής πρακτικής. Διάφορες μελέτες του, άρθρα και εισηγήσεις, που εκδόθηκαν αυτοτελώς ή δημοσιεύθηκαν σε διάφορα ελληνικά και ξένα περιοδικά, συγκεντρώθηκαν στον τόμο με τον τίτλο: *Βυζαντινή Φιλοσοφία. Κείμενα και Μελέτες* (Αθήνα, Παρουσία, 2002). Ανάμεσα σε αυτά ξεχωρίζουν: Μιχαήλ Ψελλού, *Περί των ιδεών ως ο Πλάτων λέγει*, πρώτη κριτική έκδοση: πρόκειται για τον ορισμό που δίνει ο Ψελλός, όπως και οι άλλοι φιλόσοφοι, ότι οι ιδέες των όντων συγκροτούν τον νοητό κόσμο, αυτόν που συνήθως ο Πλάτων ονομάζει *αὐτοζῶον* (νεοπλατωνικός όρος). Ο Ψελλός τονίζει: «λίγοι από τους φιλοσόφους, τοὺς εὐδοκμήσαντας ἐπὶ σοφίᾳ, φαίνεται να ἔχουν κατανοήσει σωστά το τι ακριβῶς εἶναι ο νοητός κόσμος των ιδεών, τι εἶναι οι ιδέες κατὰ τον Πλάτωνα».

Κ.Σ.

ΛΙΝΟΣ Γ. ΜΠΕΝΑΚΗΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

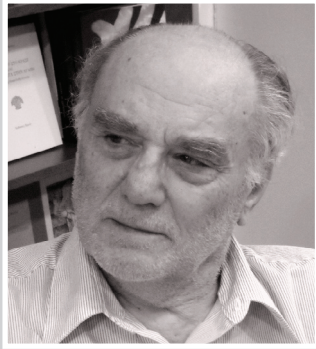
ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ

LINOS G. BENAKIS

TEXTS AND STUDIES ON
BYZANTINE PHILOSOPHY

ΠΑΡΟΥΣΙΑ
ΑΘΗΝΑ 2002

Η γλώσσα και η παράδοση

Ο ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ γεννήθηκε το 1939 στην Αθήνα. Σπούδασε νομικά στο ΠΑ και στη συνέχεια πήγε στο Παρίσι όπου σπούδασε φιλοσοφία και γνώρισε τον Κορνήλιο Καστοριάδη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Εξέδωσε πλήθος βιβλίων ποικίλης θεματογραφίας, πάντοτε ωστόσο με φιλοσοφικό υπόβαθρο και διαπερασμένα από την αγωνία ενός βαθύτατα προβληματισμένου για τα τεκταινόμενα στον κόσμο πνευματικού ανθρώπου και ενδεικτικά της πορείας και του περάσματος του συγγραφέα από τον μαρξισμό στο στάδιο της αναζήτησης ιχνών της χριστιανικής παράδοσης στη νεοελληνική πνευματική ζωή. Στα άμεσα πνευματικά ενδιαφέροντά του είναι, μεταξύ άλλων, και ο προσδιορισμός της θέσης του Ελληνισμού στην ενωμένη Ευρώπη και η τύχη της ελληνικής γλώσσας.

Σημαντικό, απ' αυτή την άποψη, είναι το βιβλίο του *Η γλώσσα και η παράδοση* (1984), όπου αναπτύσσει τις θέσεις του σχετικά με το πολυσυζητημένο θέμα της μετάφρασης και όλα τα ενδεχόμενα της γλωσσικής εμπλοκής, ξεκινώντας με παγιωμένη την αντίληψη ότι κάθε μετάφραση είναι μια πράξη προδοσίας. «Ο ιδανικός μεταφραστής –γράφει– κατέχει την γλώσσα του πρωτοτύπου κι εκείνη στην οποία το μεταφέρει· γνωρίζει την διάνοια του συγγραφέως και, εάν πρόκειται για έργο στοχασμού ή ερεύνης, το ζήτημα. Οι προϋποθέσεις αυτές εγγυώνται την πιστότητα της μεταφράσεως, που δεν παύει να είναι, όπως λέμε, προδοσία. Η προδοσία δεν αφορά την εσφαλμένη –αυτή θεωρείται ανύπαρκτη– αλλά την πιστή μετάφραση, και τούτο σημαίνει ότι μετέχει της ουσίας της, ότι κρύβει δηλαδή τα μυστικά της».

Κ.Π.

Η Βυζαντινή Φιλοσοφία

Ο ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΤΑΤΑΚΗΣ γεννήθηκε στην Άνδρο το 1897 και πέθανε στην Αθήνα το 1988. Σπούδασε φιλολογία και φιλοσοφία στο ΠΑ και συνέχισε τις σπουδές του στη Σορβόνη. Προσέφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ελληνική παιδεία και διακρίθηκε για την εκπαιδευτική του μέθοδο και διδασκαλία σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Το 1939 κυκλοφόρησε στα γαλλικά *Η Βυζαντινή Φιλοσοφία*, ως παράρτημα της *Ιστορίας της Φιλοσοφίας* του Émile Brehier. Αργότερα, αφού μεταφράστηκε στα ελληνικά από την Εύα Κ. Καλπουρτζή, κυκλοφόρησε αυτοτελώς με την επιμέλεια του Λίνου Γ. Μπενάκη, από την Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού, της Σχολής Μωραΐτη (Αθήνα, 1977).

Πρόκειται για ένα βιβλίο σταθμό στην ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας, καθώς πραγματεύεται ένα κεφάλαιο της ιστορίας παραγνωρισμένο από τους ιστορικούς της Δύσης, μέσα σε μια γενικότερη τάση τους να αμφισβητούν τον βυζαντινό πολιτισμό γενικότερα. Η ένσταση των Δυτικών έγκειται στο ότι: για να μιλήσουμε για φιλοσοφία, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η απρόσκοπτη και αδογματίστη έκφραση του λόγου, κάτι που ήταν αντίθετο στο θεοκρατικό κράτος του Βυζαντίου, έτσι όπως το αντιλαμβάνονταν. Ο Τατάκης επισημαίνει, πως το Βυζάντιο μας προσφέρει μοναδική δυνατότητα να παρακολουθήσουμε βήμα προς βήμα, τη μεταστοιχείωση του ειδωλολατρικού κόσμου σε χριστιανικό. Προβάλλει δε τη φιλοσοφική διαδρομή στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, και αναδεικνύονται έτσι σπουδαιίοι διανοούμενοι και οπαδοί του ασκητικού βίου, από τον Θεόδωρο Στουδίτη ως τον Μιχαήλ Ψελλό και τον Γρηγόριο Παλαμά. Τέλος, τονίζεται η ριζοσπαστική σκέψη του Πλήθωνα και η επίδραση της «σχολής» του, στον Μυστρά, στη διάδοση του πλατωνισμού στη Δύση.

Κ.Σ.

Οι Διάλογοι σε Μοναστήρι

Dialogues au Monastère

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΤΣΟΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1899 και πέθανε το 1987. Φιλόσοφος, λογοτέχνης, κριτικός και

ακαδημαϊκός. Σπούδασε στη Νομική Σχολή του ΠΑ και στη συνέχεια εργάστηκε στην Ελληνική Πρεσβεία του Παρισιού ως μέλος της υπό τον Ε. Βενιζέλο αντιπροσωπείας, που υπέγραψε τη Συνθήκη των Σεβρών. Από το 1924 σπουδάζει στη Χαϊδελβέργη με αντικείμενο τη Φιλοσοφία του Δικαίου, και συνδέεται στενά με τους Ι.Ν. Θεοδωρακόπουλο και Π. Κανελλόπουλο (διάσημη τριανδρία).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από το ιδιαίτερα πλούσιο συγγραφικό του έργο, που αναδεικνύει τον βαθύ στοχασμό του, είναι το τετράτομο: *Αφορισμοί και Διαλογισμοί* (Αθήνα, 1965) και *Οι Διάλογοι σε Μοναστήρι* (γραμμένο στα γαλλικά, *Dialogues au Monastère*, Paris, Belles Lettres, 1976).

Οι *Διάλογοι* εκτυλίσσονται σε ένα μοναστήρι της Αρκαδίας αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος και διεξάγονται μεταξύ έξι φίλων, από την παιδική τους ηλικία, με κοινό γνώρισμα την επιλογή τους να σπουδάσουν φιλοσοφία στη Γερμανία. Δύο από αυτούς έχουν ασπαστεί το μοναχικό σχήμα, ενώ οι υπόλοιποι διδάσκουν φιλοσοφία σε διάφορες πανεπιστημιακές έδρες. Το περιεχόμενο των διαλόγων αναφέρεται σε διάφορες εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού και επισημαίνονται θέματα, όπως ο προσδιορισμός της έννοιας *λόγος*, έως και τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης ποίησης.

Κ.Σ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΤΣΟΥ

ΔΙΑΛΟΓΟΙ
ΣΕ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

Νέος Άστρολάβος / Εύθύνη